

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA

HUNGARIKUM ÉS ÉRTÉKMENTÉS A NÉPRAJZI FELFOGÁSBAN*

A *hungaricum* (többes számban *hungarica*) bölcsész elődeink szótárában „magyar vonatkozású régi vagy újabb szellemi alkotás (könyv, nyomtatvány), történelmi vagy természetrajzi lelet” jelentést hordozó, latin eredetű szó. Az idegen szavak legújabb szótárában azt találjuk róla, hogy „a magyar kultúra vagy természeti világ jellegzetes terméke, tárgyi vagy szellemi alkotása”. Régebben a *hungarica* fogalomkörbe tartoztak pl. a magyar vonatkozású kódexek, a korai nyomtatványok, könyvtárak, múzeumok magyarokhoz kötődő, Magyarországhoz tartozó jellegzetes, esetenként unikális (egyedüli) kincsei.

Az utóbbi néhány évtizedben a *hungaricum* jelzőt felkapta a hazai agrármarketing és reklámpia a hazai termékek, élelmiszerek piacvédelme és piacszerzése érdekében. Ezt a törekvést hatásosan támogatta a Magyar Tudományos Akadémia 1996-ban induló Nemzeti Stratégiai Kutatási Programja. 2003-ban négy kiváló agrártudós közreműködésével összeállította és kiadta az Óshonos állataink és termékeik, a *hungaricumok* című tartalmas kötetet, amelyben a szürke magyar marhától és a mangalicától kezdődően a kapos-ordás palacsintával záródóan agrártermékek százait mutatják be írásban és képekben. A kötetben szereplő termékek közül a kormányzat által 2012 őszén életre hívott Hungaricum Bizottság eddig csupán negyet-ötöt vett fel a *hungaricumok* listájára.

* Elhangzott Jászberényben a Kárpát-Haza Magyar Konferencián (2015. aug. 7.).

Az agrártudomány, a Tudományos Akadémia és az agrárium ügyeit gondozó minisztérium mellett az 1990-es évek második felében már civil egyesületek is zászlajukra tűzték a hungarikumok védelmét, népszerűsítését. Az egyre kuszábbá vált helyzet láttán az Országgyűlés 2008-ban két ellenzéki képviselő (Simicskó István és Medgyasszay László) javaslatára fogadta el az első határozatot a hungarikumok védelméről. Ez a határozat adta a legnagyobb lökést a később megszülető törvény megalkotásához és a hungarikum-mozgalom további szerveződéséhez. Ekkor szervezte meg Lezsák Sándor a Bács-Kiskun megyei értékgyűjtést, melyet követett a Veszprém megyei mini-konferenciák sorozata. A 2008. évi parlamenti határozat felkérte a kormányt, hogy „vizsgálja meg a hungarikumok körébe tartozó *Hagyományok, Ízek, Régiók* program keretében létrejött, a hagyományos [...] élelmiszereket tartalmazó gyűjtemény bővítésének és hasznosításának, valamint a határon túli magyarlakta területeken való gyűjtőmunkához szakmai segítség nyújtásának lehetőségét.” Határozatában az országgyűlés arra is felkérte a kormányt, hogy „ösztönözze az agrártermékek eredetmegjelölései és földrajzi jelzései közösségi oltalmának megszerzését, valamint a hagyományos, különleges tulajdonságú termékek közösségi elismerését”.¹ A HÍR (Hagyományok, Ízek, Régiók) védjegy használatára vonatkozó pályázatát a Vidékfejlesztési Minisztérium 2009-ben írta ki először, de a program támogatásával készült könyvek sorozatának előkészítése, etnográfus szerzők (pl. Szilágyi Miklós, Bellon Tibor, Viga Gyula) közreműködésével már 1998-ban elkezdődött.

Ilyen előzményeket követően született meg a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról rendelkező 2012. évi XXX. törvény, melynek tervezetét Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter terjesztette az Országgyűlés elé. A törvény előljáróban leszögezi, hogy „a) a magyar nemzeti értékek és azokon belül a hungarikumok megőrzendő és egyedülálló értékek; b) ...nemzetünk értékeit össze kell gyűjteni, dokumentálni, az értékvédelem alapjául szolgáló dokumentációt a szigorú nyilvántartás és kutathatóság szabályai szerint meg kell őrizni, az értékeket pedig ápolni, védelmezni és támogatni kell; c) örökségünket, a magyar kultúra évezredes értékeit, a magyarság szellemi és anyagi alkotásait, ember alkotta és természet adta értékeit átfogó értéktárban kell összesíteni.

Nem sorolom tovább a törvény száraz jogi nyelven megfogalmazott pontjait, csupán a bevezető szöveg utolsó mondatát idézem ide, mely sokat elárul a törvény szellemiségéről, a „nemzeti érték” fogalmának tág értelmezéséről. Kimondja, hogy „A nemzeti értékek tárházát gazdagítják a magyarországi együtt

1 Horváth Zsolt (szerk.): *Minden közösségnek vannak értékei. Az értékgyűjtő mozgalom kezdete. Élhető Balaton-felvidékért Egyesület, Veszprém, 2014, 10–11.*

élő népek, a magyar nemzetalkotó nemzetiségek és a határon túli, valamint szerte a világban élő, magukat magyarnak valló egyének, közösségek értékei.” (Forrás: *A Hungarikum Bizottság 2013. évi beszámolója*. 60. o. 9. sz. melléklet)

Szólni kell még az ún. „hungarikum törvény” értelmező rendelkezéseiről, melyekből leginkább megérthető a törvény filozófiája, a „magyar értékek” épületének szintekre tagolása. A képletesen épületnek mondott hatalmas halmaz leginkább a piramis formájához hasonlít és az „építkezés” folyamata, mozgalmi jellege is ezzel a hasonlattal értelmezhető legjobban.

Az alapokat a „települési értéktárak” kiterjedt tömege adja meg. Ebbe a kategóriába tartoznak a települési önkormányzatok területén fellelhető nemzeti értékek adatait tartalmazó gyűjtemények. Több települési önkormányzat [akár járásnyi] területén fellelhető nemzeti értékek adatait tartalmazza a „tájegységi értéktár” szintje. A következő emeletet alkotja az egy-egy megye területén fellelhető nemzeti értékek adatait tartalmazó gyűjtemények láncolata, a „megyei értéktárak” szintje. Önálló kategóriát alkot a „külhoni magyarság értéktára,” az országhatáron túl fellelhető magyar nemzeti értékek adatait tartalmazó gyűjtemény. Külön kategóriát képvisel a területi elvtől eltérő módon építkező „ágazati értéktár” az egyes ágazatokért felelős minisztériumok, államtitkárságok által azonosított nemzeti értékek adatainak gyűjteménye. A legfelsőbb emeleten helyezkedik el az ún. „Magyar Értéktár”, a nemzeti értékek köréből a Hungarikum Bizottság által kiemelkedő nemzeti értéknek nyilvánított értékek gyűjteménye. Végül a piramis csúcsán, az épület tornyán van a „Hungarikumok Gyűjteménye”, a kiemelkedő nemzeti értékek köréből a Hungarikum Bizottság által hungarikummá nyilvánított, valamint e törvény erejénél fogva hungarikumnak minősített nemzeti értékek gyűjteménye. A törvényben rögzített definíció szerint a „hungarikum: gyűjtőfogalom, amely egységes osztályozási, besorolási és nyilvántartási rendszerben olyan megkülönböztetésre, kiemelésre méltó értéket jelöl, amely a magyarságra jellemző tulajdonságaival, egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság csúcsteljesítménye.” Az elmondottakkal érzékeltetni kívántam az alulról felfelé építkező „értékpiramis” szerkezetét, külső képét. A törvény (2012. évi) hatálybalépése óta eltelt időszakban 19 megyei értéktár és 499 települési értéktár jött létre, amelyek összesen 542 megyei értéket és 1351 települési értéket tartanak nyilván. (Forrás: *Hungarikum hírlevél*. 2015. 4. szám. Bevezető. Gondozza az FM Hungarikum Főosztály, FM honlap.) Ezek az adatok jól mutatják az utóbbi években kiszélesedő „hungarikum mozgalom” erejét, lendületét.

Az építkezés első lépései a helyi, önkormányzati, tájegységi szinteken, kisebb-nagyobb közösségek által megítélt, beazonosított nemzeti értékek doku-

mentálásával, értéktárba vételével történnek meg. A minősítő folyamat következő szakaszaiban egy-egy nemzeti érték felvételt nyerhet a megyei, a külhoni vagy valamely ágazati értéktárba. Kellő szakmai megokolással, dokumentációval kerülhet a Hungarikum Bizottság asztalára. A HB első menetben megküldi a beérkezett javaslatot és a csatolt dokumentációt saját illetékes szakbizottságának (olykor két illetékes szakbizottságnak is), majd a szakbizottság véleményét megismerve, annak előterjesztésében veszi napirendjére. Első alkalommal azt vizsgálja, hogy a javasolt érték megfelel-e a Magyar Értéktár felvételi kritériumainak vagy sem. Pozitív szakbizottsági előterjesztés és többségi bizottsági szavazás (és azt megelőző világos indoklások elhangzása) esetén, a Magyar Értéktárat gyarapítja a javasolt szellemi vagy anyagi érték. Többségük ott is marad, ha újabb előterjesztést követően nem sikerül bizonyítani, hogy a magyarság csúcsteljesítménye, egyedi és Európa-szerte vagy világszerte ismertségnek, sőt elismertségnek örvend és felvehető a hungarikumok közé.

A hungarikumok listáján eddig 55 tétel szerepel. Ízlés dolga, hogy ezt a mennyiséget valaki sokallja vagy kevesli. Kívülálló kritikuskaink keveselni szokták és hiányolják az általuk vita nélküli felételre javasolt tételeket (lásd rovásírás, Rubik-kocka, kalotaszegi díszítőművészet, C-vitamin, Dobos-torta, korondi fazekasság, Kodály-módszer, Bolyai-geometria stb.). Annyit azonban leszögezhetünk, hogy a törvény nem tesz utalást a létező hungarikumok számára, mennyiségére. Nincs senki, aki előre megmondhatná, hány tétel szerepeltetése lenne a maximum, a felső határ. Felülről nyitott gyűjteményről kell gondolkodnunk. A nyitott gyűjtemények természetéhez tartozik mind a gyarapítás, mind az apasztás, miként azt a levéltárak, múzeumok, könyvtárak gyakorlatában megszokhattuk.

Legalább két dolgot azonban a gyarapítás menetében is észben kell tartanunk. Amiből túlságosan sok van, az szükségszerűen devalválódik, elérteketlenedik. A HB és az egész hungarikum mozgalom érdeke, hogy józan keretek között maradvá gyarapítsuk az értékek listáit. Másodsorban említem meg, hogy a minősítés maga is idő- és munkaigényes folyamat, parancsszóra nem gyorsítható fel. Sok szakértő egyén és közösség egyetértésével születnek meg a megalapozott, tartós értékítéletek. Voltaképpen minden egyes tétel esetében nemzeti konszenzusra kellene jutnunk. (Ami nem is olyan egyszerű feladat egy pártoskodásra hajlamos nemzeti közösség esetében.) Egyik türelmetlen kritikusunk vetette a HB szemére múlt év nyarán a *Bécsi Napló* hasábjain, hogy nem lett hungarikum a *Rubik-kocka*, a *kürtőskalács*, a *szürkemarha* és a *puli*. Nos, idén áprilisban a Magyar *szürkemarha* felkerült a hungarikumok listájára, a *kürtőskalács* és a *puli* pedig (utóbbi a „terelő pásztorkutyák” kö-

zött) bekerült a Magyar Értéktárba. A Rubik-kocka, a HB „Ipari és műszaki megoldások” szakbizottságának elnökétől hallottak szerint, a feltaláló akaratából nem szerepel még a hungarikumok jegyzékén. Ami eddig „nem lett hungarikum”, lehet még a jövőben. Más oldalról közelítve a listához, bizonyos idő elteltével törölni lehet (vagy törölni kell) róla egyes tételeket, ha az idők során elhalványul az értéke, ha elfogy a közösségi támogatottsága, éltető közege. Konkrét példákat említve, a mohácsi busójárás, a makói hagyma vagy a karcagi birkapörkölt történeti emlékké válhat, ha elsorvad a farsangvégi szokás, ha nem lesznek már hagymakertészek vagy birkafűző specialisták és megfogyatkoznak a főztjüket kedvelő fogyasztók.

Szólnom kell a szakbizottságok szerepéről és az eddigi hungarikumok szakágak szerinti megoszlásáról is. Összesen 8 ágazati szakbizottság alakult, egyenként 10-15 elismert szakértő tagot számlálva. Ezek a következők: 1. Agrár- és élelmiszergazdaság, 2. Egészség és életmód, 3. Épített környezet, 4. Ipari és műszaki megoldások, 5. Kulturális örökség, 6. Sport, 7. Természeti környezet, 8. Turizmus és vendéglátás.

Hangsúlyoznom kell, hogy a Magyar Értéktár adatbázisában már jelenleg is jóval több tétel szerepel, mint a Hungarikumok listáján. Átlagosan két-háromszor annyi tétel van a nemzeti értéktár kataszterében, mint a hungarikumok jegyzékén. (Kb. 150:50-re becsülhető a jelenlegi arányszám.)

Az említett ágazatok közül a kulturális szakbizottság vezet a hungarikumok elismertetésében 21 tétellel. Ez részben annak köszönhető, hogy az UNESCO Szellemi Örökség listájára felvett tételek mellett (pl. mohácsi busójárás, matyó népművészet (hímzéskultúra), a táncház-módszer, mint a szellemi örökség átöröklésének magyar modellje, a solymászat, mint élő emberi örökség), továbbá az UNESCO Épített Örökség listáján szereplő tételek (Hollókő ófalu és környezete, Budapest. A Duna-partok, a budai várnegyed és az Andrássy út, Pécs (Sophianae) ókeresztény temetője), valamint a Természeti Örökség UNESCO védelem alatt álló hazai tételei (Hortobágyi Nemzeti Park, Fertő (Neusiedlersee) kultúrtáj, A tokaji történelmi borvidék, A pannonhalmi bencés főapátság és természeti környezete) automatikusan felkerültek a hungarikumok listájára. A mi (Kulturális örökség) szakbizottságunk javaslata, dokumentációja nyomán kerültek fel a következő tételek: *a halasi csipke; a kalocsai népművészet (írás, hímzés, falfestés); Széchenyi István szellemi hagyatéka; a Kassai-féle lovas íjász módszer; a klasszikus magyar nóta; a 100 tagú cigányzenekar; a magyar operett; a vizsolyi biblia; a honfoglalás kor magyar új; a pécsi Zsolnay kulturális negyed*. Folyamatban van több javaslat mérlegelése. Napirenden szerepelt már a *tárogató*, mint jellegzetes magyar hangszer, a *verbunkos*

tánc és zene, a tiszántúli szőrhímzés minősítése. Ezeknek a besorolását a Hungarikum Bizottság csupán átmenetileg halasztotta el. Előterjesztés csupán a verbunkos zenére érkezett, de nem lenne ésszerű a zenét és a táncot elválasztani, külön-külön besorolni. A HB a hódmezővásárhelyi szőrhímzésről érkezett javaslatot és dokumentációt is csupán kiegészítésre adta vissza, azzal a kéréssel, hogy a nagykunsági, a bihari hagyomány is kapjon figyelmet és a hímzéseknek ez a speciális, régi neme nagytáji megjelöléssel kerüljön be a Nemzeti Értéktárba (majd később esetleg a Hungarikumok jegyzékébe).

Az Agrár- és élelmiszergazdaság ágazati szakbizottsága a másik éllovas az értékek elismertetésében. Eddig 15 tétellel áll a dobogón a hungarikumok adatbázisában. Ezek felsorolása (ebéd előtt) igen étvágy-gerjesztő lehet. Elsők között került be a csabai kolbász (a *csabai vastagkolbász*), meg a gyulai kolbász (a *gyulai pároskolbász*). Ezeket szorosan követte a *Herz classic téliszalámi*, majd a *Pick téliszalámi*. Külön-külön, de hungarikum már a kalocsai fűszerpaprika-őrlemény, illetve a szegedi fűszerpaprika-őrlemény. Egyenes útja volt a libamájnak és a libafertálynak (hízott libából előállított termékek néven). Idén került be a magyar *szürkemarha*, mint ősi állatfajtánk. (A szakbizottság eredetileg csak a szürkemarha húsát nevezte meg, de ezt a tisztán marketing-megközelítést a Hungarikum Bizottság nem fogadta el. Az italok közül elsőnek a pálinka (gyümölcs-pálinka) és a *törkölypálinka*, aztán a *tokaji aszú* (a magyarországi tokaji borvidéken előállított termék), továbbá a *szíkvíz* (szódavíz) került fel a listára. Később az Unicum és felvételt nyert. A magyar akácot ért támadások kivédését is szolgálta az *akác*, mint fanem és a *magyar akácméz* felvétele a hungarikumok kategóriájába.

A további felsorolástól eltekintek, hiszen az eddigiekből is kiderült, hogy a Kulturális örökség szakbizottsága és az Agrárgazdaság szakbizottsága is szép számmal fogadtatott el olyan magyar értékeket, amelyek a magyar néphagyományból nőttek ki, váltak országosan elfogadott, sőt Európában és a világban is kedvelt, nagyra értékelt, népszerű termékké. Ezek Magyarország belső erőforrásai, melyek megbecsülést érdemelnek, melyekről a jelenben és a jövőben sem szabad lemondanunk.

A magyar néprajz már közel két évszázada foglalkozik népünk nyelvének, anyagi és szellemi műveltségének leírásával, dokumentálásával. Az utóbbi években egyre erősödő *hungarikum-mozgalom*, a helyi értéktárak létrehozóitól a kormány által életre hívott Hungarikum Bizottságig, minden szinten építhet a néprajzi szakirodalomra, a múzeumokban, tájházakban felhalmozott néprajzi gyűjteményekre és a néphagyományt hivatásszerűen vagy önkéntes gyűjtőként, pártoló tagként, amatőr kutatóként tanulmányozó szakértőkre.

Gondolok itt a néptánc-oktató tanárookra, kultúrmunkásokra éppúgy, mint a népelet tárgyi emlékeit fényképező, filmező fotósokra, a népi növényismeretet leíró botanikusokra, ökológusokra, a gyógynövényekkel gyógyító javasaszonnyok praktikáit leíró orvosokra, a népi konyhát gyakorlati céllal tanulmányozó szakácsokra és dietetikusokra.

Azt gondolom, hogy a hungarikum-mozgalom önkéntes, civil résztvevőinek és a néprajztudomány (népzenetudomány, folklorisztika stb.) művelőinek az együttműködését még szorosabbra kell fogni. Eljött az ideje az „alkalmazott néprajz” stúdiómainak, a szakirodalomban és a múzeumi gyűjteményekben, archívumokban felhalmozott „tudás” közös erővel történő hasznosításának. A néprajzi kutatások eredményei már eddig is jól hasznosultak számos hungarikum dokumentációjának megalapozásában. Hiszen a szegedi paprikatermesztés és törés, őrlés fortélyait Bálint Sándor 1962-ben megjelent könyve (*A szegedi paprika*) már tökéletesen megörökítette, a tokaji bor/aszú históriáját, a tokaji borvidék történetét több néprajzi monográfia megörökítette (Balassa Iván, Bodó Sándor), a magyar pálinka monográfiáját pedig Balázs Géza egykori szakdolgozóm írta meg. Az agrár-etnográfiai és agrártörténeti kutatások eredményei eddig is jól hasznosultak az Agrár- és élelmiszer-gazdaság szakbizottság előterjesztéseiben, dokumentációiban (pl. a *szürkemarha*, a *terelő pásztorkutyák*, a *libatermékek*, a *szikvíz*, az *akácméz*, a *makói hagyma*, a *magyar tanya*). Mindezekről néprajzi szakdolgozatok, doktori- és kandidátusi értekezések születtek, könyvek, szakcikkék jelentek meg. Még inkább szembevetendő a *néprajz*, a *néptánc- és népzenekutatás szerepe a kalocsai*, a *mezőkövesdi tárgyalkotó népművészet*, a *halasi csipke*, a *tiszántúli szórhímzés*, a *tárogató*, a *magyar verbunk* vagy a *táncház-módszer* tudományos leírása, feldolgozása esetében. Mindebben erős támasza a HB értékmerlegelő, értékminősítő működésének az UNESCO hazai Szellemi Örökség Igazgatóságának szakmai munkája és a Kulturális Örökség Szakbizottság etnográfus és folklorkutató tagjainak szakértelme. Megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy ennek a szakbizottságnak a vezetését, érdemi munkáját itthon és külföldön egyaránt elismert néprajz-, néptánc- és népzenekutatók vállalták magukra. Kemecsi Lajos, Csonka Takács Eszter, Felföldi László, Szabó Zoltán, Szulovszky János és munkatársaik tudományos felkészültsége, biztos értékítélete a garancia arra, hogy a Nemzeti Értéktárba és a Hungarikumok Gyűjteményébe valóban csak közös örökségünk legjava, a magyarság csúcsteljesítményei kerüljenek be.

A hungarikumok számbavételének, népszerűsítésének mai mozgalmához érdemes a népkutató elődök eredményeit is felidézni és számon tartanunk. A reformkor magyar tudósai a „nemzeti karakter”, a „nemzeti temperamen-

tum” megragadását nevezték az etnográfia legfontosabb feladatának. A „mi a magyar?” kérdését sokan és sok irányból közelítették meg. Edvi Illés Pál lutheránus lelkész a nemzeti jellemvonások leszűkített megközelítésével szemben az életnek módját, a néphagyományt, a jobbgyság műveltségi állapotát állította a figyelem középpontjába. 1835-ben publikálta *Miben áll a Magyar Nemzetiség?* címet viselő írását, melyben már egy átfogó kutatási programot körvonalazott.

Alapállását a következőképpen határozta meg: „Én [...] e tárgyban úgy vélekedném, hogy nemzetiséget csak a magyarnak személyes karakterében keresni akarni, nagyon szűk meghatározása volna azon ideának. Ide kell tehát foglalni mind azt valami a magyarral össze-függésbe vagy: nyelvét, szokásait, intézeteit, s.a.t. mind ezekben [...] azt keresvén ki a mi éppen csak a magyarok sajátja, egyéb népeket a földszínen kizárólag.” [...] – A továbbiakban felvázolja az egész tematikát. 1. Személyes nemzeti karakter. 2. A nyelv. 3. Törvényeink. 4. Öltözetek. 5. Ételek – italok. 6. Hajviselet. 7. Gazdálkodás. 8. Termények. 9. Geographiai és természethistóriai jelenségek. 10. Népünnepek. 11. Nevezetesebb szokások. 12. Babonák. 13. Gyermekei játékaik és más mulatságok. 14. Egyvelegek. Edvi Illés Pál témakörei és példái túlnyomórészt a néphagyomány köréből vették. Hiszen még a „termények” (8. pont) címszónál is a sziksóval készült *debreceni szappant* emeli ki. Etnográfusokon kívül kinek másnak jutna eszébe, hogy a gyermekjátékokat, a babonákat (néphiedelmeket), népünnepeket vegye figyelembe valamely nemzet jellemzéséhez. Az ételek közül is a gulyáshús, a „*halász-leves*”, a *tarhonya*, a *hajdú- és kolozsvári káposzta* példája szerepel. Edvi Illés elsőik között ismerte fel a néphagyomány és a nemzeti műveltség közötti szoros kapcsolat lényegét, a nemzeti műveltség forrásvidékét.

Bő száz évvel később, 1939-ben a Táj- és Népkutató Intézet kiadásában jelent meg Győrffy István korábban megfogalmazott emlékirata *A néphagyomány és a nemzeti művelődés* címen. Győrffy akkor 40 pontban tekintette át a nemzeti érdekű kultúrpolitika előtt tornyosuló feladatokat. A hazai etnográfusok ma is jól ismerik, gyakran idézik Győrffy frappáns mondatokban megfogalmazott igazságait. Például: „A néphagyomány tart meg bennünket magyarnak, a nemzetközi műveltség tesz bennünket európaivá.” *A Mi a magyar?* (szerk. Szekfű Gyula) *Ki a magyar?* (szerk. Illyés Gyula) kérdéseivel vívódó magyar értelmiségnek is megadja saját válaszát: „A magyarság nem a test, nem a vér, hanem a lélek kérdése.”

Számunkra ma is, a hungarikumok, a nemzeti értékek mérlegelése során is irányadó figyelmeztetése? „Európa nem arra kíváncsi, hogy átvettünk-e mindent, amit az európai művelődés nyújthat, hanem arra, hogy a magunkéból

mivel gyarapítjuk az európai művelődést! Európa az egyéniséget keresi és értékeli bennünk, nem a tanulékonyt!” Majd a japánok és a finnek követendő példáját említi, akik úgy modernizálták országukat és nemzetüket, hogy gazdag és értékes néphagyományait beépítették nemzeti műveltségükbe. Ennek köszönhető, hogy az UNESCO-ban ma is leginkább velük tudunk kooperálni a folklórműveltség, az *intangible heritage* védelmének ügyeiben. Ma már kimondhatjuk, hogy a Györffy által proponált Magyar Nyelvtudományi Intézet 1949–50-ben létrejött, a népzene tanszéket a Zeneakadémián kb. egy évtizede megalapították, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum és a tájház-mozgalom jó úton jár, csak a Néprajzi Múzeum tisztességes, méltó elhelyezése várat magára.

A néphagyomány, a magyar ritmus és a magyar verslábak beépülése a költészetbe – Arany Jánosnak és Petőfinnek hála – már a 19. század első felében megtörtént. A magyar népzene ütemei, dallamívei megjelentek, beépültek a nemzeti és az egyetemes zenekultúrába és Liszt, Erkel, Bartók, Kodály – sőt Berlioz, Brahms és mások – jóvoltából, igen magas szintet ért el. A francia és a bécsi operett mellett is fel tudott nőni a karakteres magyar operett (Lehár, Huszka, Kálmán Imre). Az építészet, az alkalmazott iparművészet (herendi, pécsi Zsolnay, hollóházi) alkotóit, műhelyeit nem is említem. Jó érzéssel állapíthatjuk meg, hogy a néphagyomány, a népművészet erősen, szervesen épült be az ún. magas kultúrába, az európai összehasonlításban is egyéniséget mutató magyar nemzeti kultúrába.

Manapság Györffyvel együtt jelenthetjük ki, hogy a néphagyománynak egyedülállóan fontos szerepe van a nemzeti kultúra, a nemzeti önazonosság fennmaradásában. A neves vallástörténész, Mircea Eliade írja valahol, hogy „a magyaroknak általában fogalmuk sincs arról, milyen hatalmas kultúrájuk van”. Néprajzkutatóként teszem hozzá, hogy a magyar néphagyomány, a több ezer évre visszatekintő magyar népi kultúra is kimeríthetetlenül gazdag, páratlanul színes öröksége mai világunknak. A hungarikum mozgalom és a néprajzi kutatás közös feladata, hogy minél szélesebb körben tudatosítsuk, milyen hatalmas és mennyire szeretni való kultúránk van. Civil mozgalmunk jelszava: „Szeresd a magyart!”